

Vermaas te Ter A
and-Bath.
e Soestdijne
Valkenburg a. d. Rijn
rd.
te Ede.
Rijnsburger te Pol
Loenen a. d. Vecht.
Ph. J. Vreugdenhil
24.
zech. 33:11a.
jk. Tekst. Matth. 13
cas 15:28b.

1.
3:8

JONGELINGSVERENIGING

ereenigingsleven
de 50e eeuw
tweede druk

BAAK VOOR 12 PER
30 - per 13 exx. f3-

gbaar bij den boek
en bij de uitgever
n & Le Colatre - Com

OTEN - PROUTHAN
rweg 1 - Tel. 860
BUSSUM

In Binnenlandsc
ttenlandsc Fruit
ncurreerenden pr

ed. J. Breeveld - De
at 35-37 - Telf. 1

IBLEMENTEN
erij - Stoffoeder
len - Matrassen

HE MELKINRICHTI
laan - Telefoon
VELP

Levert prima
en MELKPRODUCTE

LE VERWARMIN
VATEROORZIENIN

AN DER MEL
F HARTSTRAAT
LEFOON 25818
MSTERDAM

EBMEIJE
ANNO 1743
IDAM 1 - ZAAND
Telf. 22

N - GEDISTILLEE
aat - Limonade

MEUBELMAKER
UIJPERS, Den Ha
f eiken Liberti Fauten
et kussens f18.50.

plaats: Reltzstraat 2
Telefoon 37647
Herman Costersstr.
Telefoon 90879

ethakkerij - Koker
ERD. KUIPER
Opgericht 1863.
eljorisstr. 22, Haarlem
Tel. 10508.

EEN KWALITEIT, DE
Specialiteit:
krullen, Hare d'ouverts

KRAALJEVEL
3-GRAVENHAGE
cusstraat 280, Tel. 37
e Haenstraat 1, Tel. 37

Handel in
pelen en Brandst

12e JAARGANG

No. 5

30 OCT. '31

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE ONS JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 104:3

Onder redactie van **Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink**

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Ds K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marinelstein, Amsterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Ds A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr. C. TAZELAAR, 2e Const. Huygenstr. 77, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 35 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Dans en Kamp. — Uit de Schrift: Ziele-stijfheid. (Ps. 131:1, 2). — Kerkelijk Leven: Samenwerking. Ingezonden protest. Over het nieuwe concept van Dr J. G. Ubink. (II.) Nog eens: de vlucht uit het concrete. Over Chr.-Gereform. scholen. G.E.O.S. Verzoek aan correspondenten. — Lit. en Kunst: Het Zonnetje in het Paradijs (II.) De film van de N.C.R.V. — Geestelijke Adviezen. — Perschoonw. — Kerkmieuw.

HOOFDARTIKEL

Dans en Kamp.

Bij de lichamelijke oefeningen werd de vorige maal met opzet niet het dansen genoemd.

De dans is oorspronkelijk een zeer natuurlijke beweging.¹⁾ Hij ontstaat, doordat de affecten en vooral de vreugde-aandoeningen der ziel zich ook aan het lichaam meedeelen. De overvloeiende levenslust maakt ook den gang van den mensch opgewekter en veerkrachtiger. De rustige schrede wordt vanzelf door den huppelenden tred vervangen. Ook de handen en andere lichaamsdeelen komen soms in beweging. In één woord: in z'n opgewekte stemmingen huppelt en danst de mensch, eer dat hij het zelf weet.

De dans is dan ook een algemeen menschelek verschijnsel. Hij komt van de alleroudste tijden af onder alle volken voor. We vinden hem ook meermalen in den bijbel.²⁾ Het Oude Testament gebruikt voor hem vijf verschillende woorden. Deze beteken: of springen, huppelen, of zich in het rond draaien, of zich kortweg draaien, of feestvieren, of lachen, spelen, schertsen.

Wel is er een tijd om te springen (Pred. 3:4); maar deze tijd komt voor alles, wat hier beneden is, verscheidene malen. De bergen doen het (Psalm 29:6; 114:4, 6), evengoed als de wagens (Joël 2:5, Nah. 3:2) en zelfs de duivelen (Jes. 13:21). De mensch doet het, van het kleinere kind af (Job 21:11, Zach. 8:5, Matth. 11:17) tot den koning des lands toe (2 Sam. 6:14, 16, 21; 1 Kron. 15:29). Het gebeurt zoowel om de overwinning (Ex. 15:20, Richt. 11:34, 1 Sam. 18:7) als om de bevruchting te vieren (Jer. 30:19, 31:4); op nationale (2 Sam. 6:5, 1 Kron. 13:8) en huiselijke feesten (Lukas 15:25). De Schrift geeft aan deze spontane uitdrukking van innerlijke vreugde volle ruimte; en het zou onnatuurlijk zijn, wanneer deze door ons noodeloos werd onderdrukt.

Toch valt reeds hier tweemaal op. Ten eerste, dat bij Israël de dans nooit, als bij de heidensche volken, tot een element van den eeredienst is geworden. En ten tweede, dat wij in den bijbel nergens den gemengden dans vinden. Beide geslachten dansen niet te zamen. Mannen en vrouwen blijven gescheiden. Mirjam voert alleen vrouwen achter zich mee (Ex. 15:20). De trommelende maagden vormen in het midden van de zangers en speellieden een eigen groep. (Psalm 68:26.) De eenige maal, dat een meisje tot vermaak en behagen van mannen dansend wordt opgevoerd, geldt de ontaarde dochter van Herodias (Matth. 14:6), die hierin niet de Joodsche gewoonte, maar die uit de decadente Grieksch-Romeinsche wereld volgde.

Evenals zoovele bewegingen en handelingen van den mensch, vroeg ook de dans om eenige cultivering. Deze bestond in dit geval in het aanbrengen van het rythme. Het rythme schijnt aanvankelijk geen andere bedoeling gehad te hebben, dan om het bruisende, overstromende levensgevoel in een vastere bedding over te leiden. Men deed eerst enkele stappen achterwaarts, om de onstuimige levenslust in te toomen en meester te worden; waarop dan enkele stappen voorwaarts volgden, om haar op beheerschte wijze den uitweg te geven. Ook hietegen valt geen bezwaar in te brengen. De natuur kan nu eenmaal de cultuur, de spontaneiteit een zekere scholing niet missen. Het behoort ook bij onze roeping, om alles wat wij verrichten, zoo goed en zuiver mogelijk te doen.

De dans veranderde echter geheel van karakter, toen hij ophield spontaan, zij het ook eenigszins gecultiveerde, uiting van levensvreugde te wezen en voor andere doeleinden opzettelijk beoefend werd.³⁾ Zoo kwamen bij de oude volken o.a. de arbeidsdans en de krigsdans in zwang. In den eersten imiteerde men de bewegingen van zijn dagelijksch werk en vooral van den landbouw, in de bijgeloofige verwachting, dat de arbeid dan de begeerde resultaten opleveren zou. In den krigsdans ging men springend en huppelend ten oorlog, zoowel om zichzelf moed als den vijand schrik in te boezomen. Deze beide dansen zijn echter voor ons tegenwoordig doel van geen betekenis, en blijven dus verder buiten bespreking.

Wel moet ik hier opzettelijk vermelden de verandering van den stemmingsdans in den mimiekdans. Men ging er zich op toeleggen om, zonder dat de mond sprak, het lichaam zulke bewegingen te laten verrichten, dat het allerlei ideeën en gevoelens tot uitdrukking bracht. Ook de rhythmiek wijzigde van karakter, en moest nu meehelpen om dit doel te bereiken. Voorts ging men ook opzettelijk de beide geslachten in den dans samenbrengen; en vooral het liefdelijke in z'n verschillende stadia en met al z'n uitingen werd uitgekozen om door gebarenspeel nagebootst en uitgebeeld te worden. De lichaamsbewegingen bleven dus niet het accompaniment bij de zielsuitingen, maar moesten geheel zelfstandig tot uitdrukking brengen, wat zich van binnen aan liefde en lust bewoog.

Een nieuwe periode trad ook hier in bij den aanvang der twintigste eeuw. Niet minder dan een heele wedergeboorte van de danskunst wordt toegeschreven aan Isidora Duncan. Deze Amerikaanse erkende zelf, leerlinge van Darwin en Häckel te wezen. Van haar streven geeft zij het liefst rekenschap in de terminologie van Schopenhauer. Heftig toornst zij tegen het moderne ballet, omdat daar gedanst wordt met vervormde spieren en beenderen. „Een mismaakt lichaam en verwrongen skelet danst voor u.“ Zij wilde daarom, dat de cultuurmensch der 20ste eeuw zou terugkeeren tot de naaktheid van den natuurmensch, omdat alleen de bewegingen van het naakte lichaam volkomen natuurlijk kunnen zijn. „De danseres der toekomst zal een vrouw moeten zijn, wier lichaam en ziel zóó harmonisch ontwikkeld zijn, dat de bewegingen van het lichaam worden de natuurlijke taal der ziel. Zij zal in den dans uiten het beweeglijke leven der natuur en weergeven de gedaanteverwisselingen van al haar elementen. Zij zal de vrijheid der vrouw uitdrukken in haar dans. Haar kenmerk zal zijn: de hoogste geest in een vrij lichaam.“⁴⁾

Na deze enkele historische mededeelingen, is het niet zoo moeilijk meer om onze eigen houding tegenover het dansen te bepalen.

Ten eerste blijkt de dans geen lichaams-oefening en geen middel tot een harmonische lichaamsfunctioneering, maar veelmeer lichaams-mismaking te wezen. Isidora Duncan tenminste beweert, dat het dansen meestal met misvormde voeten en spieren geschiedt. 't Is hier weer dezelfde caricatuur, als bij de sport werd gesignaleerd.

Bedenklijker is ten tweede, dat de dans zelfstandige uitbeelding van gedachte en gevoel wil wezen. Want hiermee is hij in flagranten strijd met het diepste wezen van het christendom. Onze godsdienst is allereerst een woord-godsdienst; de religie van het spreken; een godsdienst, die alles ondergeschikt maakt aan het woord. Wij, menschen, moeten daarom met elkander in gemeenschap treden en elkaar ons leven openbaren allereerst als zielen, als geesten; door de poort, niet van het oog, maar van het oor; door bemiddeling van het spreken. En zeker mogen hierbij de blikken van het oog, de uitdrukking van ons gelaat, de gebaren van onze hand en de bewegingen van ons verdere lichaam meespreken. Maar dit alles moet accompaniment blijven. Zoodra het van de ziel en van het woord gemaniceerd wordt, moet de redelijkheid noodwendig vervallen tot zinnelijkheid.

Deze ontzending wordt ten derde des te ernstiger, wanneer men in den dans de geslachten bij elkaar

brengt en hen alleen door het lichaam het liefdelijke laat imiteeren. Het is hoogst funest voor de zedelijkheid, wanneer de idee gekweekt wordt, alsof het liefdelijke enkel een lichaamsspel zijn zou; wanneer jonge menschen in den dans elkaar alleen door de beweging van het lichaam toespreken en niets meer dan lichamelijke aanraking met elkaar hebben.

Deze ernstige fouten worden ten vierde door den zg. expressieven dans van Isidora Duncan niet opgeheven. De naakte natuurmensch, van wien zij spreekt, heeft alleen geleefd in het zodelooze paradijs. Maar met de zonde deed ook de schaamte zich gevoelen. Ter wille van deze beide heeft God ons het kleed geschonken; en het voegt niemand, dit van zich te werpen. Bovendien moeten, om alle ritselingen zoowel van de natuur als van eigen innerlijk leven tot uitdrukking te brengen, de lichaamsbewegingen zóó gecultiveerd en geraffineerd worden, dat Duncan's vurigste vereerder dit een apotheose van het menschelek lichaam noemde.⁵⁾ Doch juist deze vergoddelijking van het lichaam maakt voor ons dezen dans verwerpelijk.⁶⁾

Een heel ander woord kan ik van het kamp spreken. Natuurlijk is het gemengde kampeeren beslist af te keuren. Het vrije, ongedwongen leven in de natuur, tot bij avond en in den nacht toe, kan in gemengde kampen slechts aanleiding geven tot allerlei zedelijke ellende. Zelfs is het niet onbedenklijk, dat jonge menschen alleen, zij het al gescheiden als jongens en meisjes, doch zonder vertrouwd geleide, tot kampeeren uittrekken. Al laat het zich m.i. niet rechtvaardigen, het laat zich toch wel begrijpen, dat de Roomsche kerk alle kampen verboden heeft.

Maar indien het onder behoorlijk toezicht van ouderen geschiedt, is er voor een tijdelijk kampeeren veel te zeggen. Reeds op ieder mensch, en ook op den jeugdigen, werkt de plotselinge verandering van milieu buitengewoon verfrisschend. Voorts geven het wonen in tent en barak, het slapen op een stroozak, het eten aan ruwe tafels en met primitief tafelgerei; het maken van avontuur en het ontsteken van een kampvuur aan het heele leven iets romantisch, wat geheel bij de jeugd past. Het zij hun gegund, dat zij eens enkele dagen per jaar leven, vrij van alle conventie, dat ze zoo dwaas gekleed gaan als ze zelf willen en zich eens echt aan niets of niemand hebben te storen. Bovendien is het meer dan noodig, dat vooral voor de stadsjeugd gelegenheid gemaakt wordt om meer met de natuur in aanraking te komen. Vooral op hen, die in een gedurig rumoer voortgejaagd worden, zullen de eindeloze hei, het donkere bosch, de weemoedige zonsopgang, de schitterende sterrenhemel een diepen indruk maken. Dit zijn de oogenvlikken, dat het jeugdig gemoed zich opent en ontvankelijker is voor hogere en geestelijke dingen dan anders.

De Amerikanen gaven dan ook bewijs van goed psychologisch inzicht, toen zij als de eersten het jeugdkamp invoerden. Ik vermoed echter, dat, behalve hun godsdienstpsychologische studien, ook hun methodisme hieraan debet is. En dit is voor ons een wenk. Hoe licht wordt er een gevoelsreligie gekweekt, die in de harde werkelijkheid van het leven geen stand houdt, doch als een morgenwolk voorbij gaat. Hoe gemakkelijk wordt gevoelige stemming met religie, melancholie met schuldbesef, huivering voor het wijde en onsinde met godsdienst, besef van kleinheid met afhankelijkheid van God verward of vereenzelvigd.

Doch ter wille van deze gevaren behoeven wij het kampeeren zelf niet los te laten. Zij moeten ons des te kritischer zoowel op de jeugd als op onszelf doen toezien. Want goed gebruikt kunnen de kampen een grooten zegen verspreiden.

Ik acht het daarom zeer gelukkig, dat ook steeds meer gereformeerde jeugdverenigingen zegen organiseren. Wie in zijn jeugd eenmaal een kamptijd meemaakte, zal dezen niet meer vergeten. Hij zal daar in den regel invloeden ondergaan heb-

ben, die uit z'n herinnering niet uitgewischt kunnen worden en die van betekenis waren voor de richting en verdere ontwikkeling van zijn leven. Een reden te meer dat zij, die zulk een kamp op touw zetten, deze gelegenheid met groote wijsheid voorbereiden en uitkoopen.

E. D. KRAAN.

¹⁾ Franz M. Böhme, Geschichte des Tanzes in Deutschland, I, 1 v.v.

²⁾ Rudolf Zelnipfund, art. Tanz bei den Hebräern in P.R.E., XIX, 378-380; J. Millar, art. Dancing in Hastings' Dictionary of the bible, I, 549-551.

³⁾ A. E. Crawley, art. Processions and Dances in Hastings' Encycl. of religion and ethics, X, 358-362.

⁴⁾ Isidora Duncan, De dans der toekomst, met een studie over danskunst, door Felix Paul Augustin, 21, 24, 26, 23, 38 v.v. t.a.p. 6.

⁵⁾ Zie ook art. Dans in Chr. Encyclopaedie, I, 549-550; Willem Amesz, Vijf boeken van de conscientie, 5e boek, XXIII/XXIV.

UIT DE SCHRIFT

Ziele-stilheid.

O Heere, mijn hart is niet verheven en mijne oogen zijn niet hoog, ook heb ik niet gewandeld in dingen, mij te groot en te wonderbaar. Zoo ik mijne ziel niet heb gezet en stil gehouden, gelijk een gespeend kind bij zijne moeder! Mijne ziel is als een gespeend kind in mij.

Psalm 131:1, 2.

In de eerste woorden van dezen psalm wordt de ziel tot stilheid gestemd. Dat is wel zeer noodig. Zooals het snareninstrument geen zuivere toon kan voortbrengen, tenzij dat het eerst op de zuivere toon gestemd is, zoo ook kan in ons hart de lofzang der stilheid niet gezongen worden tenzij ons hart eerst op de stilheid is gestemd. En het is alleen de Heilige Geest, die ons daartoe stemmen kan. Want indien wij door de zonde iets verloren hebben, zoo is dit zeker wel de stilheid der ziel. Het is in ons hart zoo druk geworden. Het woelt daar van begeerten, die onze ziel zoo onzegbaar vermoeien. En wij kunnen maar niet zoo zonder overgang uit de drukte in de stilheid komen, wij moeten eerst aan het vermoeiende van die drukte woeling worden ontdoet. Zoo moeten we dan ook de eerste woorden van dezen psalm verstaan. Heere, mijn hart is niet verheven, en mijn oogen zijn niet hoog, ook wandel ik niet in dingen mij te hoog en te wonderlijk. Dat wil niet zeggen, dat de psalmist daarvan niets weet. Het wil juist zeggen, dat hij daarvan wel wat weet. Dat hij de vermoeienis daarvan kent. Maar dat hij door Gods genade daaraan is ontdoet, en dat hij het loslaat. Dat hij het dwaze en het hoogmoedige daarvan inziet. Ge kent ook wel iets van die ontstemming der ziel. Die ontstemming is dat ge zooveel begeert. En dat ge zoo gewichtig zijt, zoo interessant. Dat ge zoo bezig zijt met allerlei langrijkste vraagstukken. Het eene probleem verdringt het andere. Ach dat is de ziekte van alle tijden, maar in onzen tijd neemt die ziekte toch wel een acuut karakter aan. Dat is wat de Schrift noemt: de begeerlijkheid des vleesches en de grootsheid des levens. Wij strekken onze handen uit en reiken veel hoger dan wij reiken kunnen. En wie zal dan de onrust teekenen, die van deze ontstemming der ziel het gevolg is? Want deze vele begeerten richten zich niet slechts op het tastelijk-materieele, doch op het geestelijk hemelsche. Ook ten opzichte van dat geestelijke verkeert onze ziel in de hoogmoedsstemming. Ook daar wordt gezien dat grijpen naar wat ons te hoog is. Zoo geheel in strijd met het woord van den apostel: tracht niet naar de hooge dingen, maar voegt u tot de nederige. Ach heel het leven van onzen tijd staat in dat teken, en ook het leven der geloovigen ontkomt daaraan niet. En dan hebben we het zoo druk met al die hooge vraagstukken, dat wij de wijsheid verloren hebben om te leven.

Ach bij hoevelen eindigt dat hoog zijn van hart en dat trotsch zijn van oogen in de droeve levensruïne in het verliezen van allen levensmoed. En ook als het tot die inzinking niet komt, dan blijft toch de ziel de eenzame, die roept en geen antwoord ontvangt, die dorst en aan welke geen lufnia wordt geboden.

En nu is de stemming tot de stilheid, dat wij deze dingen gaan zien en gaan zeggen. Dat wij ze uitspreken voor den Heere. Dat daar is dat schreiend zeggen: o Heere: ik wil dat niet vasthouden. Het is alles niets. Het is zoo hoogmoedig. Al dat mooi gekleurd verlangen. Al die schoon bezongen idealen. Ik vind het niet mooi meer. Want ik ben een gering mensch. Ik kan niet grijpen en niet beschikken. Maar Heere, gun leven aan mijn ziel. Gelijk een schaap heb ik gedwaald in 't rond.

Nu verstaat ge wel, dat dat zeggen: ik wandel niet in dingen, mij te groot en te wonderlijk, niet beteekent, dat wij ons willen vergenoegen met het platvloersche, alledaagsche. Niet beteekent, dat wij onze idealen loslaten en ook geestelijk maar leven gaan van de hand in den laud. Dat wij slechts leven willen van de dingen, die wij kunnen betasten en begrijpen. Wel dat zou eerst recht de dood voor

onze ziel zijn. Als wij met Gods Woord bezig zijn, dan zijn we altoos bezig met dingen, die te hoog en te wonderlijk zijn, dan dat wij ze zouden kunnen vatten. Maar het gaat hier juist over die hoogmoedige zielehouding, waardoor wij niet leven willen in afhankelijkheid van God, maar waardoor wij zelf willen grijpen en nemen. Waardoor wij onze plannen maken. Ook de plannen onzer vroomheid. En dan, juist dan is onze ziel gevangen. En de Heilige Geest ons tot stilheid stemmende, ontdekt deze strikken en maakt deze banden los.

Heere, mijn hart is niet hoog.

Mijn oogen zijn niet trotsch.

Met grootse plannen ga ik niet om.

Noch naar wat mij te wonderbaar is.

Na deze stemming tot stilheid volgt de belijdenis, de geloofsbelijdenis van de in stilheid verkeerende ziel. Ik heb immers mijn ziel tot rust en stilheid gebracht als een gespeend kind bij zijn moeder. Mijne ziel is als een gespeend kind in mij.

Deze stilheid is zeker niet de stilheid van het niet-begeeren.

Er is nog een andere stilheid dan de stilheid des doods.

Dat is de stilheid des levens.

De stilheid der liefde.

Of ten opzichte van den Heere onzen God: de stilheid der aanbidding.

En van deze stilheid wordt hier gesproken.

De stilheid van het gespeende kind bij de moeder.

Dan is wel opgehouden het wild verlangen der dagen.

Maar dan leeft juist het verlangen het diepst en het innigst.

Want dan is daar in de vertrouwelijke nabijheid het vreugdevol genieten der moederlijke liefde.

En dat nu is de stilheid, die de Heilige Geest wekt in de zielen van Gods kinderen..

Dat alleen is goed.

Want het is alleen goed om nabij God te zijn.

Nabij God worden de begeerten vervuld.

Nabij God is het leven.

A.

D. S.

KERKELUK LEVEN

Samenwerking.

Er is misschien geen tijd geweest waarin de wereld meer behoefte had aan samenwerking dan de onze.

Dit geldt op schier elk levensterrein.

De ontbindende krachten zijn in onzen tijd buitengewoon sterk. En hoe meer invloed de ontbindende krachten hebben, hoe meer erop moet worden gewezen, dat de verbindende krachten tot haar recht dienen te komen.

Zowel op het gebied van het leven der volkeren onderling, als op het terrein van de volks- en staats-huishouding, is ernstige samenwerking geboden.

Maar niet minder geldt het op het erf van de velerlei openbaringen van het christelijk leven, dat alles wat zich buigt voor den Christus Gods, één dient te zijn in Hem, die de Koning van Zijn volk is.

Indien er kracht ontwikkeld zal worden door het christendom van den modernen tijd, dan is dat alleen mogelijk, wanneer men ernstig poogt elkaar te vinden op al die terreinen, waar gelegenheid is elkaar de hand te reiken. Deze terreinen nu zijn ongetwijfeld vele.

Eigenlijk kunnen we wel zeggen, dat het mogelijk is, op alle terrein des levens gezamenlijk op te trekken met hen, die eenzelfde belijdenis omtrent het Woord onzes Gods liefhebben en handhaven.

Nu bestaan er echter omtrent het vraagstuk van de samenwerking allerlei misverstanden. Het duidelijkst blijkt dat misschien wel uit de wijze, waarop men in de pers gereageerd heeft op onze beschouwingen over het geval-Lisse. Men schijnt voorbij te zien, dat de kerk van Christus een geheel oenig en geheel eigen karakter heeft, en dat de kerk nog niet doen kan en laten kan datgene wat christenen in een persoonlijke relatie wel kunnen doen en laten.

Hoe sterk we dus ook op den voorgrond zetten de gedachte, dat de Kerk des Heeren heilig is, dat zij altijd veronderstelt een in gehoorzaamheid aan het Woord des Konings vergaderde gemeente, van eigen type, toch vindt elke samenwerking van gereformeerde belijdende christenen in ons de meest krachtige voorstanders en verdedigers.

We willen zelfs verder gaan. Er zijn levensterreinen, waar op nog veel breeder basis dan de gereformeerde belijdenis samenwerking tot stand kan komen. We denken hier bijvoorbeeld aan de voorlichting bij beroepskeuze, aan sociale organisatie in het algemeen, aan organisatie ter bevordering van de trouw aan het vorstenhuis, en dergelijke. Zelfs is het de vraag of christenen op zeer beperkt wetenschappelijk terrein elkaar bij een onderzoek tot een bepaald doel, niet kunnen vinden, ook al kunnen zij dan niet allen gereformeerd worden genoemd.

Maar laten we ons thans beperken tot onze beschouwing over samenwerking met hen, die de gereformeerde belijdenis zijn toegedaan.

Dan mogen we niet anders dan vooropstellen, dat het een gevaar zou betekenen voor de christelijke activiteit, indien men zou verwarren het samenwerken en het samengaan van kerken, en het samenwerken en samengaan van christenen.

Merkwaardig is te zien, hoe tenslotte ten opzichte van de mogelijkheden, die er liggen op kerkelijk terrein, vrijwel eenstemmigheid bestaat tusschen al degenen, die de gereformeerde waarheid belijden. Een enkel voorbeeld moge dat illustreeren.

Prof. van der Schuit heeft in „De Wekker” heel fel gereageerd op hetgeen we schreven over Lisse; zóo fel, en zóo laetdunkend, dat het mij niet lust over deze materie met hem te debatteeren. Maar intusschen moet Prof. van der Schuit krachtens besluit van eigen Synode, practisch precies eenzelfde standpunt innemen ten opzichte van de verhouding der kerken onderling als wij in ons blad verdedigden. Zelfs sprak een collega van Prof. van der Schuit zich in „De Wekker” in ongeveer denzelfden zin uit. En nu gaat het toch eigenlijk om het beginsel, om de principiële vraag of kerken van onderscheiden formatie, al handhaven zij dan ook de gereformeerde belijdenis, zich bij elkaar kunnen doen vertegenwoordigen.

En dan is het merkwaardig om te zien, hoe men in de Gereformeerde Kerken en in de Chr. Gereformeerde Kerk over deze vraag principiëel gelijk denkt. Ik wenschte wel dat Prof. van der Schuit begonnen was met dat te erkennen. Hij scheen het echter noodig te oordeelen — om welke reden is mij vooralsnog duister — om zich in heftige taal tegen ons blad uit te laten. In polemieken hebben we echter geen lust. Liever zien we hoe we gemeenschappelijk kunnen bouwen.

En wanneer dan zoowel door christelijk gereformeerden als door gereformeerden erkend wordt, dat de kerken als kerken niet kunnen overgaan tot een samenwerking, omdat men niet doen kan alsof ze naast elkaar volkomen gelijke rechten hadden, dan komt natuurlijk de vraag op welke wijze men dan toch wel samenwerking in het leven kan roepen.

Deze samenwerking zal er moeten zijn. Het is nu eenmaal niet denkbaar, dat men als belijders van eenzelfde belijdenis te midden van den strijd des levens naast elkaar blijft staan en afwijzend staat tegenover de uitgestoken broederhand.

Daarbij komt nog, dat de verschillen, die men poneert (ook al wordt dezorzijs ontkend dat die verschillen bestaan) waarlijk geen invloed kunnen hebben op de beschouwing voorzover zij valt binnen zoo menig terrein van de christelijke actie.

We denken hier bijvoorbeeld aan de politieke zaak. Het vraagstuk van de veronderstelde wedergeboorte, dat in de christelijk gereformeerde kringen de harten beroert, en waarover men, naar we overtuigd zijn, onjuist is ingelicht en een onjuiste beschouwing heeft ten onzen opzichte, beteekent toch zeker niet, dat men op politiek gebied en op het terrein van den socialen strijd, elkaar niet blijkmoedig de broederhand zou kunnen geven.

Maar niet alleen op politiek terrein is de bewuste samenwerking uitnemend mogelijk, er zijn ook zooveel andere takken van arbeid, die om samenwerking roepen. We denken hier aan het sociale leven met zijn velerlei organisaties. Er is misschien in onzen tijd geen sterker middel om den wassenden invloed van den vijand af te wenden, dan een goed georganiseerde actie op sociaal terrein, en een goed gefundeerd organisatieleven in alle takken van bedrijf.

Het feit nu, dat op politiek en op sociaal terrein door velen een scheiding noodig geoordeeld wordt, kan alleen bedroeven en kan slechts de christelijke actie verslappen.

Maar niet alleen in de politiek en in het sociale leven kunnen overtuigde christenen elkaar de hand reiken. Ook op het erf van de wetenschap, ook ten opzichte van het schoolwezen, is er zoo heel veel gelegenheid tot innige samenwerking. En nu doet het zeer vreemd aan, dat christenen, die dikwijls hun mond vol hebben van de diorbarheden van het samenwerken, het noodig oordeelen op al deze terreinen zich afzijdig te houden van de bestaande gereformeerde actie ofwel zich inspannen voor een gesepareerde beweging.

Niet doordien men kerkelijke vraagstukken scherp stelt, maar wel doordien men de kerkelijke scheiding over alle levensterreinen doortrekt, wordt het christendom, wordt ook het gereformeerde christendom, in deze landen verscheurd en verdeeld.

Niet doordien men weet, wat men belijdt omtrent de kerk van Christus, maar wel doordien men het geheel eigen karakter van de kerk niet ziet en erkent, en telkens weer de kerkelijke zaken met zaken van algemeenen aard verward, wordt eenerzijds het kerkelijk besef vernietigd en anderzijds een scheiding, die er niet zijn mag, over velerlei levensterreinen doorgetrokken.

Zal er nu samenwerking mogelijk zijn, dan is het noodig, dat men begint met op te houden altijd maar weer om samenwerking te roepen en tegelijk te gaan splijten naar alle kanten, naar links, naar rechts, naar boven en naar beneden. Beter is het daar, waar de terreinen gescheiden liggen, dat eerlijk te zeggen; dáár de grenzen scherp te markeren, om dan ook echter onmiddellijk wanneer er

mogelijk te reiken het kerk het vers met ons

De teg blijven.

In het de beoef gereform het terrein is nis overl

Op alle

Is het scheiden confes praten o ling, om wijding r

Dankba door vele grepen.

Alleen grijpen va levenster

onjuiste voor het anderzij

het politi en vereen gebroken

Ingezom

We on Kerk te D

Hoer

Hoew der Ge waarop matie

tegen d Schrift

Het s overtro doelden maken kerkelij

Ik ac en broe pers zo oordeel zelfver

Evena openlij te stelle aan te lenden

nis) ovc vooroor en ernst deren es

M.i. l t.o.v. d procedu

Met c D., 22

Een kl volstaan.

In de test teger andere k hoort. Me ren teger

In de broeder p dat hij h

lijk als d Ik weet

Ubbink g hij ook g

„bewus 162 van

kan het c staat als

de diena indien zij hebben, a

gravamen openlijk

Onze bre over de v eerste p

zenden.

In de anders g

Ubbink z punten v

eens voor niet afv

sproken, bewust

Tenslof indien h

geldende broeders meeten v

van een ling van hier heeft